

Pásztorlány és katona

1963-ban Párizsban csaknem találomra megvásároltam Simone Weil egyik könyvét. Hatvannégy nyarán aztán, már idehaza, ellenállhatatlan vágyat éreztem, hogy a megvásárolt könyvet el is olvassam. Az igazság az: hogy Weil kedvéért tanultam meg franciául, kezdetben nyelvtan nélkül és egy kis kéziszótárral vágva neki a nagy kalandnak.

Heteket, hónapokat, éveket „éltem vele”. Napjaink legmélyebb és legszuverénebb szellemének tartom őt. Nem lepett meg, amikor Gabriel Marcel és VI. Pál pápa századunk legkeresztényibb szerzőjének, vagy a svájci dominikánusok priorja korunk szentjének nyilvánították, de meglepett, amikor Cioran, ismert francia filozófus metafizikus ateista létére hosszas rajongás után épp széntségét vonta kétségbe. Érvelése meghökkentett: „Figyelje meg — mondta —, a nagy szentek olykor a mulyaságig megszelídítik, mintegy földelik (mint például Dosztojevszkij Idiótája) rettenetes energiájukat, míg Weil mindig ellenállhatatlanul vakító. Élt benne egy csipetnyi demagógia. Metafizikai síkon ezért sikerült megsemmisítenie Hitlert is.”

Cioran megzavart, s azóta többször mondtam Weilre, hogy a szellem Jeanne d'Arc-ja volt, az intellektus Szent Johannája. De most, pár hete a következő mondatát fedeztem fel: „Johanna pásztorlány volt. Kár, hogy Isten katonája vált belőle. Istennek nincs szüksége katonákra. Johanna a máglyán pásztorlányként égett el.” Micsoda öröm volt számomra, hogy Simone Weil ismét fölényesen fölülmúlt, mintegy válaszolva felhőnyi kételyemre, módosításomra, egyszerre igazítva ki engem és — persze — Ciorant is.

Mit mondjak még róla egy rövid vallomás keretében? Talán azt, hogy a legkülönfélébb és legellentmondásosabb szellemek csodálták: Gombrowicz, Ted Hughes, Below, Grotowski, Herbert, Eliot. Csodálták akkor is, ha történetesen szemben álltak vele. Simone Weil mégis: fölfedezése után is „fiókban maradt”. Számtalan lángelmét hallgattak el vagy nem ismertek föl életükben. De Weilt valahogy halála utáni „vakító fölfedezése” (Eliot, Camus) után is, csaknem mindenki a fiókjában tartja, de nevét alig emlegeti, vallja be a világ. Erre a „két-szeres elhallgatásra” alig tudnék hasonló példát találni. Pedig még a 68-as párizsi fölkelők is „magasra emelték”, aztán — úgy látszik — megégette kezüket a „lobogó” rúdja, és sietve elhajították. A felsoroltak magatartásából talán még Gombrowiczét értem meg legjobban, legalábbis naplója néhány célzása alapján. Valahogy „lefáradt” Simone-ról. A nagyságot ugyanis nem lehet kibírni, ha nincs az az érzésünk, hogy valamiképp *birtokoljuk*. Ennek közönséges változatával tele van az élet. Bachot vagy Einsteint nyilván csak azért tudta úgy-ahogy elviselni a világ, mivel mindkét szerencsétlen, Bach meg Einstein is, még arra is képtelen volt, hogy fölvarrja a nadrággombját! Gombrowicz „lefáradásában” ennél persze sokkal többről és nemesebb „elfáradásról” van szó! Mégis jó, hogy szelleme fegyverét Szent Johanna kardjaként elviselhetetlen fölényel forgató Simone Weil igenis számolt, még környezete, ellenfelei és rajongói gyöngéivel is. Mert Szent Johannára tett célzása félreérthetetlen utasítás arra, hogyan is *kellene* olvasni szövegeit, vagyis: hogy igenis pásztorlány volt, akit katonának néztek s ezért elpusztították. Elégett ő is, pásztorlányként égett el ő is egy olyan máglyán, amit ugyan depresszióznak hívnak, de ami maga a kereszt volt: mind Simone-nak, mind Johannának.